

Tragopogon dubius Scop. in Nederland

R. van der Meijden
(Rijksherbarium, Leiden)

Ter gelegenheid van het uitkomen van de nieuwe Flora van Nederland (Van der Meijden c.s., 1983) verscheen de auteur van dit artikel in 'Grasduinen' (juli 1983) en het Floranummer van 'Natura' (1983) op een foto met in zijn handen een stukje van een te Leiden verzameld exemplaar van een *Tragopogon*-soort. Dat was geen toeval: het betreft de eerste soort waarvan bekend werd dat deze in de volgende editie van de flora moet worden opgenomen, namelijk *Tragopogon dubius* Scop.

T. dubius kan als volgt van de andere morgenstersoorten worden onderscheiden:

- 1 Stijlen donkerpaars. Stelen onder de hoofdjes (fig. 1, a) geleidelijk verbreed en bovenaan even breed als het hoofdje (na het drogen soms met een insnoering onder het hoofdje). Bladen meestal niet met gegolfde rand, noch met gekrulde top. Lintbloemen paars of lichtgeel, half zo lang als tot iets korter dan de omwindselbladen. Omwindselbladen 8-13 2

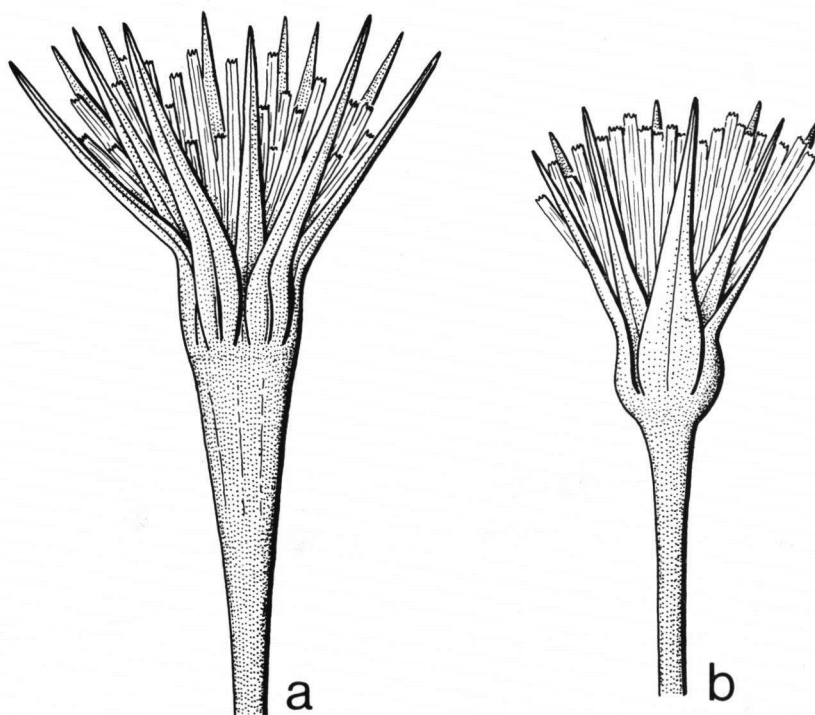

Fig. 1. Half-gesloten hoofdjes van a: *Tragopogon dubius* Scop.; b: *T. pratensis* L. (natuurlijke grootte).

- Stielen geel. Stelen onder de hoofdlies niet verdikt, aan de top plotseling verbreed (fig. 1, b). Bladen vaak met gegolfde rand en vaak met rankachtig gekromde top. Lintbloemen (goud)geel of bij subsp. *minor* lichtgeel, half tot dubbel zo lang als de omwindselbladen. Omwindselbladen 8 (- 12) *T. pratensis* L.
- 2 Lintbloemen paars. Omwindselbladen 8 (- 10) *T. porrifolius* L.
- Lintbloemen bleekgeel. Omwindselbladen (10-) 12 (of 13) *T. dubius* Scop.

Uit het bovenstaande blijkt dat *T. dubius* meer lijkt op *T. porrifolius* dan op *T. pratensis*, ook in de vaak langer gesnauwde vruchten, waarvan de sculptuur wat sterker uitspringt en in de langer-blijvende beharing (als los wattenpluis).

De Nederlandse naam grote morgenster (De Langhe c.s., 1983) lijkt mij minder geschikt wegens de relatief korte lintbloemen: als de hoofdjes geopend zijn (voor de middag, zoals de naam zegt en wel van half mei tot eind juni), lijken ze vrij klein. Men zou eerder verwachten dat *T. pratensis* subsp. *orientalis* de naam 'grote morgenster' zou dragen. Een juistere benaming voor *T. dubius* lijkt mij dan ook: bleke morgenster.

Richardson (1976) geeft als verspreidingsgebied in Europa: vanaf Noord-Frankrijk en Midden-Rusland zuidwaarts. Voor België wordt de soort alleen als adventief vermeld (De Langhe c.s., 1983). In Nederland is de soort voor het eerst in 1955 gevonden langs een weg te Reusel, zuidelijk van Tilburg bij de Belgische grens (Kern, 1957); zij groeide daar ook in 1958, in groter aantal (Kern, 1958). Vanaf 1957 werd de soort gevonden in Zeeuwsch-Vlaanderen in de duinen bij Nieuwe Sluis; de laatste waarneming aldaar dateert van 1962. In 1963 werd de soort verzameld in Rotterdam-Zuid, in 1965 bij Best langs het Wilhelminakanaal en in 1983 ten slotte werd zij op spoorwegemplacements gevonden te Maassluis (schrift. meded. M.T. Jansen), 's-Gravenhage, Rotterdam-CS (schrift. meded. A. Koster) en Leiden.

Als criterium voor het opnemen van adventieven in de Flora van Nederland geldt dat een soort sinds 1950 meer dan zeven maal moet zijn gevonden (Van der Meijden, 1983) en daaraan voldoet *T. dubius*. Zou de soort als indigeen moeten worden beschouwd, dan zou zij zeker moeten worden opgenomen, ongeacht het aantal vindplaatsen.

Interessant is de vraag of de recente vondsten zijn aan te merken als adventief of dat van een spontane uitbreiding van het areaal van de soort kan worden gesproken. Oberdorfer (1979) duidt de soort aan als zeldzaam en deels onbestendig, voorkomend in half-open (half-ruderaal) grasland op zonnige, vrij voedselrijke, meestal kalk- of basenrijke plaatsen. De standplaats in Leiden, waar de soort in een veertigtal exemplaren groeide, voldoet goed aan bovenstaande criteria, die bij Nieuwe Sluis vermoedelijk ook. Van de andere vindplaatsen zijn de gegevens ontoereikend. De soort is dus ook binnen zijn natuurlijke areaal zeldzaam en onbestendig, en groeit bovendien op enigszins gestoorde plaatsen. Omdat de vindplaatsen in Nederland – behalve wellicht die in Best en Rotterdam-Zuid – geen typische adventiefterreinen betreffen, en omdat aannemelijk is dat de standplaatsen overeenkomen met die welke normaal zijn voor de soort, kan het mogelijk zijn dat *T. dubius* zijn areaal – althans tijdelijk – naar het noorden heeft uitgebreid.

Indien van een natuurlijke areaaluitbreiding sprake is, moet worden verwacht dat de soort ook in aangrenzend België wordt gevonden op vergelijkbare plaatsen; in de nieuwste Belgische flora (De Langhe c.s., 1983) wordt zij voor België nog slechts als adventief aangemerkt. Het lijkt daarom interessant om in de zuidelijke provincies en in België in het komende seizoen op deze soort te letten.

Literatuur

- Kern, J.H., 1957. *Tragopogon dubius* Scop. in Nederland. Corr. bl. Rijksherb. 2, p. 17.
- Kern, J.H., 1958. *Tragopogon dubius* Scop. Corr. bl. Rijksherb. 10, p. 109.
- Langhe, J.-E. de, L. Delvosalle, J. Duvigneaud, J. Lambinon & C. Vanden Berghen, 1983. Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden. Meise.
- Meijden, R. van der, 1983. Verborgene veranderingen in Heukels' flora. *Natura* 80, p. 311-313.
- Meijden, R. van der, E.J. Weeda, F.A.C.B. Adema & G.J. de Joncheere, 1983. Flora van Nederland, 20e druk. Groningen.
- Oberdorfer, E., 1979. *Pflanzensoziologische Exkursions Flora*, 4. Aufl. Stuttgart.
- Richardson, I.B.K., 1976. *Tragopogon* L., in T.G. Tutin c.s., *Flora Europaea* 4. Cambridge.

***Tragopogon dubius* Scop. in the Netherlands**

Tragopogon dubius Scop. has been found in 8 localities in the Netherlands, all from 1955 onwards, in dunes, and along roads and railway tracks. This might be caused by a natural extension of its area from North France northwards. *T. dubius* and *T. porrifolius* differ from *T. pratensis* in the dark coloured styles and the swollen peduncles, and slightly so in characters of habit and fruit; from each other they differ in the colour of the ligules and in the number of involucre bracts.